

UWAŻNOŚĆ (MINDFULNESS)

Ewa Orłowska

I. ASPEKTY DEFINICYJNE

Które z poniższych zdań definiuje uważność?

- a. Uważność to unikalny stan, w którym o niczym nie myślisz.
  - b. Uważność to świadomość, co się aktualnie dzieje, i przyjmowanie tego bez oceny.
  - c. Uważność to całkowita koncentracja na oddechu.
-

Właściwa jest odpowiedź **b**. Klasyczna definicja uważności (ang. *mindfulness*) mówi: *[Uważność] oznacza szczególny rodzaj uwagi: świadomej, skierowanej na obecną chwilę i nieosądzającej.*

(Kabat-Zinn 2021)

Uważność kształci w nas świadomość, co się aktualnie dzieje, rozjaśnia to, co rejestrujemy, oraz wzmacnia umiejętność akceptowania bieżącej sytuacji. W praktyce oznacza to zwolnienie tempa, aby dostrzec, co się dzieje wewnątrz i na zewnątrz nas. Uważność to przeciwieństwo pośpiechu i robienia kilku rzeczy równocześnie (*multitaskingu*). Obecni i obecne w teraźniejszości – tu i teraz – pełniej dostrzegamy nasze myśli, emocje i odczucia w ciele. Zauważamy to, co odbierają zmysły, zachowujemy wobec tego ciekawość, życzliwość i nie oceniamy.

Inne definicje uważności:

Mindfulness to zauważanie tego, co dzieje się w chwili obecnej, w życzliwy sposób.

(Mindful Schools 2022)

Uważność to sposób patrzenia na doświadczenia życiowe ze stabilną uwagą, emocjonalnym zrównoważeniem oraz życzliwością i współczuciem.

(Susan Kaiser Greenland 2020)

DLACZEGO TRENUJE SIĘ UWAŻNOŚĆ?

Warto trenować uważność, ponieważ umysł łatwo się rozprasza. Temu zjawisku ulegają zarówno dorośli, jak i dzieci, tak samo osoby nauczycielskie, jak i uczniowskie. Na przykład podczas nauki zamiast skupić się na tu i teraz, czyli na samym procesie, przyswajaniu wiadomości i rozwijaniu kompetencji, zaczynamy się martwić, jakie będą konsekwencje, jeżeli nie zdamy egzaminu, do którego się szykujemy. Badania wykazały, że przez 46,9% czasu nasz umysł myśli o czymś innym niż to, co aktualnie robimy. Te wędrówki umysłu wpływają na brak poczucia szczęścia. Naukowczynie i naukowcy tak streścili swoje badania: *Umysł człowieka jest umysłem wędrującym, a umysł wędrujący jest umysłem nieszczęśliwym. Myślenie jest wielką zdobyczą na poziomie kognitywnym, lecz niesie ze sobą koszt na poziomie emocjonalnym* (Bradt 2010).

To zadziwiające, jak często nie zdajemy sobie sprawy z tego, w jaką stronę jest skierowana nasza uwaga. Na przykład: uczeń siada do nauki, a nagle uświadamia sobie, że – nie wiadomo jak i kiedy – zaczął przeglądać Facebooka. Nie podjął świadomej decyzji, wszystko stało się samoistnie. Podobnie, jak już wspomniano, dzieje się z uwagą dorosłych. Skupianie uwagi jest trudne, a patrząc na kilka ostatnich pokoleń, możemy stwierdzić, że staje się coraz trudniejsze. Dzieje się tak dlatego, że żyjemy w świecie licznych rozpraszaczy: strumieni informacji płynących w naszych smartfonach, na ekranach komputerów, tabletów czy telewizorów.

Im częściej ulegamy rozproszeniu, tym większe prawdopodobieństwo rozproszeń w przyszłości, bo każda wykonywana czynność rzeźbi nasz mózg, tworząc nowe połączenia neuronalne lub wzmacniając już istniejące. Każda kolejna utrata kontaktu z wykonywaną czynnością to mocniejsze połączenie, które toruje drogę rozproszeniu, a nie utrzymaniu uwagi na zadaniu.

Kiedy tracimy kontakt z priorytetem (zadaniem), nasza uwaga się rozprasza. Uważność to kultywowanie równowagi wewnętrznej i spokoju poprzez niereagowanie na to, co rozprasza.

CO JEST WAŻNE W TRENINGU UWAŻNOŚCI?

Trenowanie uważności obejmuje trzy aspekty: siłę koncentracji, jasność postrzegania poprzez zmysły oraz wewnętrzną równowagę, tj. otwartość wobec każdego rodzaju doświadczenia (Young 2013).

TRZY ASPEKTY TRENOWANIA UWAŻNOŚCI

1

SIŁA KONCENTRACJI

2

**JASNOŚĆ POSTRZEGANIA
PRZEZ ZMYŚŁY**

3

WEWNĘTRZNA RÓWNOWAGA

(otwartość wobec każdego rodzaju doświadczenia)

W praktyce chodzi o wielokrotne powracanie do naszego priorytetu (zadania) z zachowaniem cierpliwości i łagodności. Istotne jest również niezatrzymywanie się na ulotnych doznaniach, takich jak myśli, emocje, odczucia w ciele czy impulsy do zrobienia czegoś.

Young porównuje świadomość do telewizora, siłę koncentracji do dobrego strojenia, a klarowność zmysłów do rozdzielczości obrazu. Wewnętrzna równowaga pojawia się, gdy system dobrze funkcjonuje. Brak równowagi można porównać do silnego nagrzewania się telewizora i niepotrzebnych strat energii lub do awarii, gdy przepalają się bezpieczniki. Wyobraźmy sobie, że mamy stary telewizor, który słabo stroi i przeskakuje z kanału na kanał. Niczego nie możemy obejrzeć w całości. Na dodatek ekran ma niską rozdzielczość, obraz jest niewyraźny i zamazany. Urządzenie mocno się nagrzewa, marnuje dużo energii, a od czasu do czasu przepalają się bezpieczniki. Tak działa nasz zestresowany i rozproszony umysł.

Dobra wiadomość brzmi: może być inaczej. Wyobraź sobie, że dostajesz od producenta ofertę aktualizacji – jest bezpłatna, ale musisz zainwestować nieco czasu i energii. Po poprawkach telewizor stroi lepiej, ma wysoką rozdzielczość i lepsze obwody. Trening uważności jest właśnie taką aktualizacją i daje możliwość wejścia na wyższy poziom umysłowy. Uważność wymaga czasu i energii – jest rozwijana poprzez praktyczne ćwiczenia. Nie chodzi o samo zrozumienie, lecz o pogłębianie kontaktu z bieżącym doświadczeniem.

JAK WYGLĄDA TRENING UWAGAŃNOŚCI?

Samodzielne pogłębianie kontaktu z bieżącym doświadczeniem (bez współpracy z wykwalifikowaną instruktorką lub instruktorem) jest niezmiernie trudne do osiągnięcia. Nauczyciele i nauczycielki, którzy chcą wprowadzać młodych ludzi w tajniki uważności, powinni zacząć od własnego treningu. Z badań wynika bowiem, że nie można uczyć uważności, samemu jej nie praktykując (Meyer, Roeser, Vago 2013; Shonin, van Gordon, Griffiths 2012).

Trening uważności to praktyki formalne w ciszy (prowadzi je osoba nauczycielska, można też korzystać z nagrań) oraz praktyki nieformalne.

Praktyki formalne oznaczają organizowanie sobie czasu i przestrzeni w taki sposób, aby móc całkowicie skupić się na zadaniu. Mogą być to nagrane medytacje wykonywane na leżąc, na siedząc lub w ruchu, np. skanowanie ciała i obserwowanie doznań, skupienie na dźwiękach lub oddechu, uważne chodzenie czy uważne ruchy, np. ćwiczenia z jogi.

Praktyki nieformalne to ćwiczenia, które wykonujemy, włączając uważność do codziennych czynności. Można ją wprowadzać praktycznie do każdej dziedziny życia: do edukacji, sportu, życia prywatnego (np. podczas posiłków, prac domowych i codziennych czynności), do pracy zawodowej. Uważność da się praktykować podczas chodzenia czy czekania w korku, w pomieszczeniach lub na zewnątrz, w kontaktach z innymi lub w samotności.

TRENING UWAŻNOŚCI

PRAKTYKI FORMALNE VS PRAKTYKI NIEFORMALNE

Formalne

całkowite skupienie na zadaniu (medytacje, skupienie na dźwiękach i oddechu, uważne chodzenie, uważne ruchy, joga)

Nieformalne

włączanie uważności do codziennych czynności (podczas posiłków, prac domowych i codziennych czynności, w pracy zawodowej, podczas chodzenia czy czekania w korku, wewnątrz pomieszczeń lub na zewnątrz, w kontaktach z innymi lub pozostając w samotności).

Niezależnie od formy praktyki kluczowe jest nasze nastawienie – zwracanie uwagi na własne działania, z zainteresowaniem i akceptacją tego, co się pojawia. Kiedy staramy się nagiąć rzeczywistość, walczymy z myślami czy uczuciami, których nie chcemy, to paradoksalnie wzmacniamy ich wpływ na nas, bo poświęcamy im więcej czasu. Trik uważności polega na tym, aby nie walczyć z rozpraszaczami, nie starać się ich blokować i wyciszać. Wręcz odwrotnie: chodzi o to, aby po prostu być bardziej zainteresowanym tą jedną, wybraną rzeczą (priorytetem). Ważne jest rozbudzanie umiejętności zainteresowania tym, na czym chcemy skupić uwagę. A kiedy uwaga zaczyna wędrować, co jest w zasadzie nieuniknione, łagodnie kierujemy ją ponownie na swój priorytet. W ten sposób budujemy mięsień uważności.

Na koniec zapraszamy do zapoznania się z siedmioma podstawami uważności.

7 PODSTAW UWAŻNOŚCI (wg Kabat-Zinn 2021)

Zaufaj treningowi i nie osądzaj – ucz się zauważać osądy i świadomie przyjmować postawę bezstronnego świadka/świadkini.

Bądź cierpliwy/cierpliwa – skupiaj energię chwila po chwili. Postępy zauważysz dopiero po pewnym czasie.

Miej świeży umysł – taki umysł chce patrzeć na wszystko, jakby widział to po raz pierwszy, a wtedy dostrzega bogactwo bieżącej chwili.

Ufaj – nie staraj się być podobnym/podobną do kogoś innego, bierz odpowiedzialność za coraz pełniejsze stawanie się sobą.

Nie wysilaj się – wystarczy to, kim jesteś. W medytacji najlepszym sposobem na osiągnięcie celów jest... rezygnacja z usilnego dążenia do ich realizacji.

Akceptuj – postrzegaj rzeczy takimi, jakie są w danej chwili, bez oceniania, czy to dobrze, czy źle.

Odpuść sobie – nie próbuj niczego osiągać na siłę, po prostu praktykuj uważność, przyjmując swoje doświadczenia takimi, jakie są, zamiast podążać za impulsami, aby coś przytrzymać lub odepchnąć.

SIEDEM PODSTAW UWAŻNOŚCI

Jeśli zagadnienia opisane w tekście szczególnie Cię interesują, lub sam(a) mierzysz się z podobnym problemem w Twojej szkole, zachęcamy do zapoznania się z poniższymi materiałami.

Bibliografia

Bradt (2010). Wandering mind not a happy mind, „The Harvard Gazette”, nr 11, <https://news.harvard.edu/gazette/story/2010/11/wandering-mind-not-a-happy-mind/> (dostęp: 2.11.2022).

Kabat-Zinn J. (2021). Życie, piękna katastrofa, Skrzypczak R. [tłum.], Warszawa: Wydawnictwo Czarna Owca.

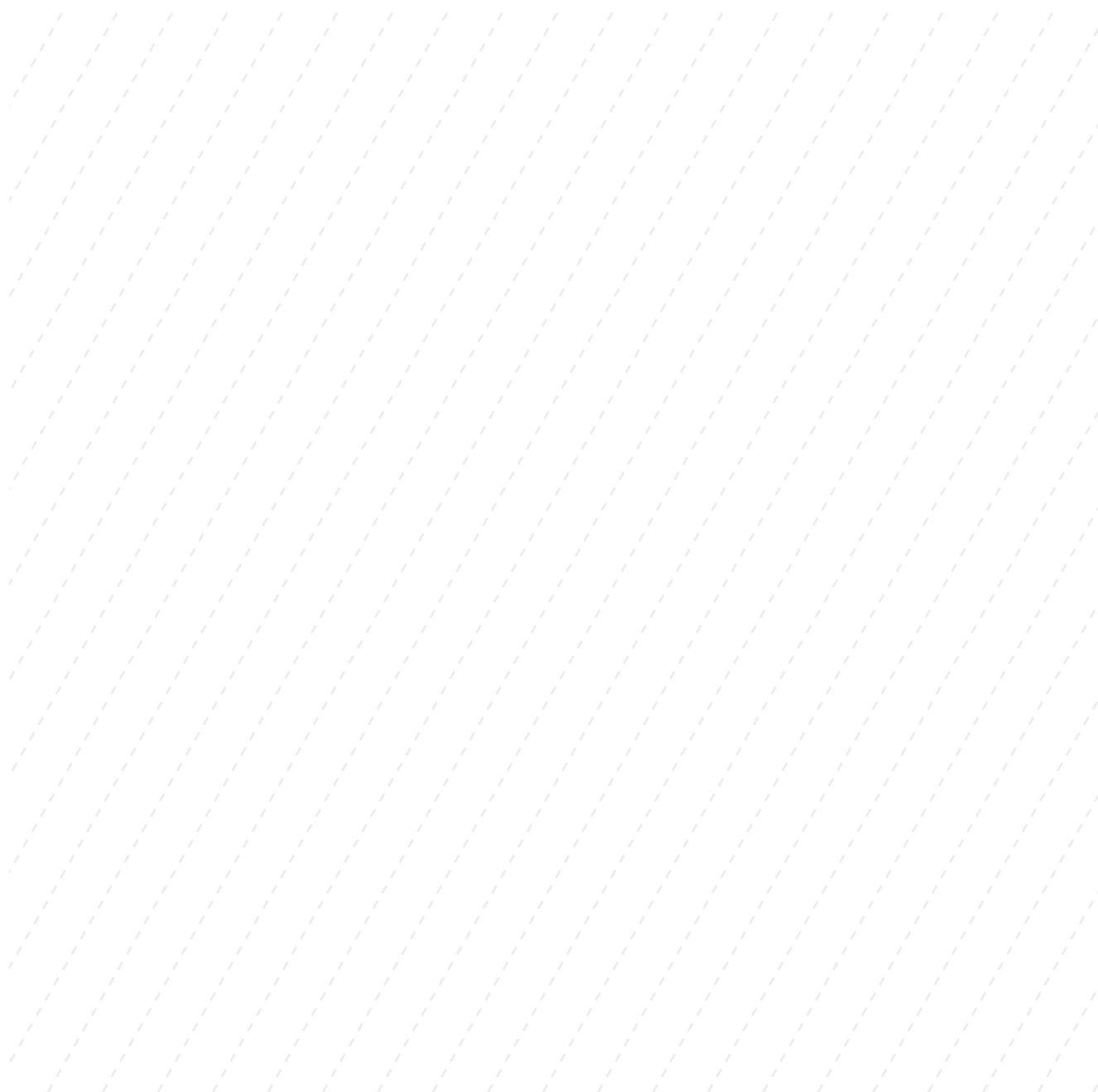
Meyer D., Roeser R.W., Vago D. (2013). Contemplative Practices and Mental Training: Prospects for American Education, „Child Development Perspectives”, nr 6(2), s. 146–153.

Mindful Schools (2022). <https://www.mindfulschools.org/> (dostęp: 2.11.2022).

Shonin E., van Gordon W., Griffiths M.D. (2012). The health benefits of mindfulness-based interventions for children and adolescents, „Education and Health”, nr 30(4), s. 95–98.

Susan Kaiser Greenland (2020). <https://www.susankaisergreenland.com/> (dostęp: 2.11.2022).

Young S. (2013), What is Mindfulness?, https://www.shinzen.org/wp-content/uploads/2016/08/WhatIsMindfulness_SY_Public_ver1.5.pdf (dostęp: 2.11.2022).

Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe (CC BY-SA 4.0).

Krople Uważności to projekt realizowany przez Fundację Szkoła z Klasą we współpracy z Fundacją Edumind Uważność w Edukacji dzięki finansowaniu AstraZeneca Young Health Programme.

Organizator:

Partner:

Finansowanie:

